

Er fædrene »bagud på point« i samværsager?

Mette Bisgaard

Post.doc på Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

mette.bisgaard@ps.au.dk

”Fraskilte fædre har det største problem”. Sådan skrev Politiken på kvindernes internationale kampdag i 2014. Ifølge en undersøgelse blandt et repræsentativt udsnit af befolkningen mente danskerne, at fraskilte mænds ret til samvær med deres børn var et af de største ligestillingsproblemer i Danmark. Daværende formand for danske familieadvokater stemte i og forklarede, at mange mænd oplever diskrimination i Statsforvaltningen (det nuværende Familieretshuset). Det var ikke et overraskende synspunkt. Fædres ret til samvær med deres børn har i flere år været omdiskuteret, og har dannet grundlag for flere kronikker, debatter, TV-udsendelser og protester fra Foreningen Far. Problematikken er fortsat aktuell. Spørger man danskerne i 2020 er de enige: foruden ligeløn mellem mænd og kvinder er det største ligestillingsproblem i Danmark stadig fraskilte fædres rettigheder til samvær med deres børn. Men er der noget om snakken? Bliver fraskilte fædre forskelsbehandlet i samværsager eller er det en myte? Og hvordan handler mødre og fædre, når de er til møde i Familieretshuset? I et større forskningsprojekt på Aarhus Universitet har vi undersøgt dette. Min ph.d.-afhandling kigger ikke på forskelsbehandling fra systemets side, men på forældrenes adfærd før, under og efter mødet med Familieretshuset. Min forskning viser, at mødre og fædre har forskellige strategier både før og under mødet, og det har både betydning for deres oplevelse af mødet, men også ofte på, hvordan den nye samværsaftale ser ud på papiret, når de forlader Familieretshuset.

Inden vi zoomer ind på, hvilke forskelle der rent faktisk er på mødre og fædre i samværsager, er det rart med lidt baggrundsviden. Det er et kendt faktum, at omkring halvdelen af alle ægteskaber i Danmark ender i skilsmisse. Af de skilsmisser, hvor der er børn involveret, ender ca. 25-30 pct. i Familieretshuset, fordi de er uenige om samværet, hvor børnene skal bo eller hvem der skal have forældremyndigheden. Familieretshuset er den myndighed i Danmark, der kan træffe endelige afgørelser om samvær. Sager om forældremyndighed og børnenes bopæl starter i Familieretshuset,

men beslutninger træffes endeligt af Familieretten, som har til huse i landets byretter. Uanset om du ender i konflikt eller ej, skal forældrene ved skilsmissen tage stilling til, hvem der skal være bopælsforælder – dvs. hvor børnene skal have adresse og bo størstedelen af tiden – og hvem der skal være samværsforælder – dvs. den forælder, som børnene kan have forskellige samværsaftaler med. Fordelingen af rollerne er ofte ikke noget mange forældre tænker videre over. Mor bliver ofte bopælsforælder, og far bliver samværsforælder. I 2018 havde 86 pct. af alle skilsmissebørn bopæl hos deres mor. Men denne forskel er ikke uden betydning. Det vender vi tilbage til senere.

Før mødet: ”Det er ligesom en eksamen”

Nu retter vi blikket mod forældrene, som er hovedpersonerne i enhver samværsag. Gennem mit ph.d.-projekt har jeg været fluen på væggen til mange møder i Familieretshuset, talt med mange forældre i deres private hjem om deres oplevelser af mødet og indhentet yderligere viden gennem spørgeskemaundersøgelser. Og jeg skulle hilse og sige: et møde med Familieretshuset er ikke nogen ”walk in a park”. En mødeindkaldelse fra Familieretshuset i E-boks får det til at løbe koldt ned af ryggen på mange forældre, fordi de er bekymrede og nervøse for mødets udfald. Og man forstår dem godt. I familieretslige konflikter kan staten afgøre, hvor meget tid du kan tilbringe med dit barn. Alene dét må betegnes som en af de mest indgribende beslutninger, staten kan træffe. Derfor føles det for mange forældre lidt ”ligesom en eksamen” at skulle til møde i Familieretshuset. Og som til alle andre eksamener forbereder langt de fleste forældre sig derfor også før deres møde.

Min forskning viser, at forældrene især forbereder sig på fire forskellige parametre. For det første søger de råd og vejledning inden mødet. Nogle forældre søger information på Familieretshusets hjemmeside, andre rådgiver sig med NGO’er såsom Børns Vilkår, Mødrehjælpen eller Foreningen Far, nogle hyrer en advokat til at tale deres sag eller til at rådføre sig med inden mødet, og nogle bruger deres sociale netværk fx venner eller kolleger, der har været i samme situation. For det andet forbereder de, hvad de vil sige til mødet. Helt lavpraktisk skriver de fx deres børns reaktioner efter samværet ned på papir eller finder sms-korrespondancer mellem dem og ekspartneren frem som dokumentation for konflikten. For det tredje planlægger de, hvordan de gerne vil fremstå til mødet. De overvejer, hvilket tøj de skal tage på, hvordan de skal sidde, og de lover sig selv, at de ikke vil hidse sig op eller begynde at græde, fordi de er bange for, at deres opførsel vil blive koblet til deres forældreevne. En af de interviewede mødre fortalte, at hun af en interesseorganisation var blevet rådet til at være påpasselig med, hvordan hun opførte sig under mødet, så hun ikke endte i kategorien som ”den overbeskyttende mor”. Det er et meget godt eksempel på, at den forberedende proces inden mødet er en kompleks størrelse, der også er præget af input fra andre

aktører. For det fjerde forbereder forældrene sig også mentalt, særligt i forhold til at være i rum med deres ekspartner, som langt de fleste har et meget anstrengt og konfliktfyldt forhold til. Et møde i Familieretshuset koster altså for de fleste forældre meget tid og for nogle forældre også penge. Min forskning viser desuden, at mødre og fædre er forskellige i forhold til, hvilke former for forberedelser de laver, og hvor meget tid de bruger på det. Mødrene brugte overvejende mere tid på forberedelse end fædre, særligt i forhold til at forberede hvad de gerne vil sige og hvilke løsninger de ville bringe på bordet.

Foruden forældrenes forberedelse inden mødet, undersøgte jeg også forældres tro på deres egne evner i forhold til at kunne påvirke mødets udfald. Som det gamle ordsprog siger, så kan tro flytte bjerge, og når vi tror på os selv, motiveres vi til at handle. Ikke overraskende finder jeg, at mødre er mere selvsikre end fædre inden mødet. Mange fædre føler allerede inden mødet, at de er ”bagud på point”, og de frygter, at Familieretshuset vil lytte mere til deres ekspartner end til dem. Dette hænger formentlig sammen med Familieretshusets omdømme og tidligere sager forældrene har hørt om.

Mødet med Familieretshuset

Et møde i Familieretshuset kan på mange måder ses som et spil mellem to modstandere. Det er et nulsumsspil om tid med barnet: hvad den ene forælder vinder, taber den anden. Her gælder alle kneb for at fremstå som den mest kompetente og ansvarsfulde forælder. Stemningen på møderne er intense, og begge forældre gør sit for at tale deres sag.

Min undersøgelse viser dog, at mødre ofte spiller en mere dominerende rolle end fædre. Mødrene taler mere end fædre, de er i stand til at komme med mere detaljerede beskrivelser af deres børn og deres trivsel, og så udfordrer de fars forælderevne ved at komme med information, der sætter faren i et negativt lys. Eksempelvis ved at fortælle om, hvad der ikke fungerer under samværet. Og det kan være alt fra en ikke-sikker og alderssvarende autostol til at børnene ikke laver lektier hos far eller at børnene er overladt til sig selv under samværet hos far. Fædre holder sig oftest på egen banehalvdel i forhold til børnenes forhold under samvær hos mor, men holder sig ikke tilbage med personlig information, der kan sætte moren i et negativt lys, fx at hun er blevet arbejdsløs, eller at hun er den konfliktsøgende type.

Når forældrene skal ”forhandle” om en ny samværsaftale på mødet, er mødre ofte mere stædige og bliver ved med at argumentere deres sag, mens fædre er mere samarbejdsvillige og fleksible i forhold til at finde løsninger. Mødrene giver i nogle tilfælde også udtryk for at de gerne vil samarbejde, men indholdet af en ny samværsaftale bliver ofte på deres præmisser.

Når forældrene går ud af mødelokalet i Familieretshuset, er mødrene ikke overraskende mere tilfredse med indholdet af samværsaftalen, men de oplever også processen til mødet som mere retfærdig end fædrene. Flere fædre følte sig anderledes behandlet til mødet, for eksempel oplevede de, at mødrene fik mere taletid, og at Familieretshuset talte forskelligt til dem og deres ekspartner.

Hvorfor er der forskel?

Skyldes forskellene på mødres og fædres adfærd på mødet udelukkende køn? Fordi de er henholdsvis kvinder og mænd, der kommer fra Venus og Mars? Nej og ja. Forskellene på mødre og fædres adfærd i samværsager skyldes langt hen af vejen, at de har forskellige juridiske roller som bopælsforælder og samværsforælder, som jeg lovede at vende tilbage til tidligere. Når forældrene går fra hinanden, skal de tage stilling til, hvem der skal være bopælsforælder, og hvem der skal være samværsforælder. Det er to roller, der juridisk stiller forældrene forskelligt. Bopælsforælderen har flere beslutningsbeføjelser end samværsforælderen. Bopælsforælderen kan fx bestemme, hvor barnet skal gå i daginstitution og har også ret til at flytte inden for landets grænser uden at spørge samværsforælderen om lov. I langt størstedelen af alle danske skilsmisefamilier bliver mødre bopælsforældre – og de bliver det ofte uden diskussion. Hvorfor? Fordi vi i Danmark stadigvæk har ret traditionelle kønsroller. Der er fortsat mødrene, der tager størstedelen af barslen, står for størstedelen af børneomsorgen, tager flest af børnenes sygedage og har hovedansvaret når barnet fx skal til læge. Selvom faderrollen har ændret sig drastisk de seneste årtier, er børn og familie stadig kvindernes domæne. Og den måde familier organiserede sig på inden skilsmisse har ofte betydning for, hvordan familien organiserer sig efter skilsmissen. Hvis mor har haft mere ansvar for barnet inden skilsmissen, så er det ofte hende der bliver bopælsforælder. I Danmark er de to roller som mor og bopælsforælder således tæt forbundne. At være bopælsforælder giver forælderen flere ressourcer og magt i en samværsag. Bopælsforælderen kan i højere grad fortælle om barnets hverdag og trivsel, fordi de tilbringer mere tid sammen med barnet, og derfor fremstår de også ofte som havende mere overblik over og styr på barnets liv. Endvidere klappes ændringer i samværsaftaler altid af med bopælsforælderen, da det er vigtigt, at bopælsforælderen bakker op om ændringer og medvirker til at føre dem ud i livet. Det betyder imidlertid også, at det ofte er mødrene, der har det sidste ord på mødet, og dermed i sidste ende magten til at afgøre væsentlige detaljer om indholdet af den nye samværsordning. Diskussionen om, hvem der bliver bopælsforælder og samværsforælder er altså ikke ligegyldig, hvis man ender i konflikt. Den diskussion er vigtig for fædrene at have for øje, men for at vinde kræver det at ”forarbejdet” i højere grad ligestilles mellem mødre og fædre.